

วารสารแก่นเกษตร
THAIJO

Content List Available at ThaiJo

Khon Kaen Agriculture Journal

Journal Home Page : <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agkasetkaj>

ระบบการผลิตหอมแดงและความต้องการการส่งเสริมการผลิตหอมแดงของเกษตรกร
ตำบลบ้านกอก อำเภोजัตร์ส จังหวัดชัยภูมิ

Shallot production system and extension needs of shallot production of
farmers in Ban Kok subdistrict, Chaturat district, Chaiyaphum province

พรพิมล หมั่นจิต¹ และ สุกัลยา เชิญขวัญ^{1*}

Ponpimol Manjit¹ and Sukanlaya Choenkwan^{1*}

¹ สาขาวิชาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

¹ Department of Agricultural Extension and Development, Faculty of Agriculture Khon Kaen university, Khon Kaen 40002

บทคัดย่อ: การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง ตำบลบ้านกอก อำเภोजัตร์ส จังหวัดชัยภูมิ 2) ศึกษากระบวนการผลิตหอมแดงของเกษตรกร ตำบลบ้านกอก และ 3) ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตหอมแดงของเกษตรกร ตำบลบ้านกอก เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในฤดูกาลผลิตปี 2565/2566 จำนวน 129 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 58.58 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรม จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.94 คน เป็นแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 2.28 คน มีประสบการณ์ปลูกหอมแดงเฉลี่ย 14.5 ปี เกษตรกรมีรายได้ทั้งปี 360,881.40 บาท เป็นรายได้จากการปลูกหอมแดงเฉลี่ย 94,658.14 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.23 ของรายได้ทั้งหมด ในการผลิตหอมแดง แบ่งเป็น 2 ฤดู ได้แก่ ฤดูฝน มีผลผลิตเฉลี่ย 1,700 กิโลกรัมต่อไร่ และฤดูหนาว มีผลผลิตเฉลี่ย 2,289 กิโลกรัมต่อไร่ มีรูปแบบการจำหน่าย 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) แบบมัดตากแห้ง ราคา 15-50 บาทต่อกิโลกรัม ผลตอบแทนสุทธิ 34,787.34-39,118.68 บาทต่อไร่ และ 2) แบบตากแห้งมัดจุกตัดแต่ง ราคา 18-80 บาทต่อกิโลกรัม ผลตอบแทนสุทธิ 42,455.49-78,747.68 บาทต่อไร่ ปัญหาในการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย สารเคมี และสารชีวภัณฑ์ มีราคาสูง ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น เกษตรกรต้องการการสนับสนุนปัจจัยการผลิตหรือแหล่งซื้อปัจจัยการผลิตในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด รวมทั้งองค์ความรู้ในการใช้ปุ๋ย สารเคมี และสารชีวภัณฑ์ แนวทางการส่งเสริมได้แก่ การวางแผนการผลิต การอบรมให้ความรู้เกษตรกรเกี่ยวกับการลดต้นทุนจากการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี และสารชีวภัณฑ์ การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งเสริมการตลาดออนไลน์ และมีเดีย สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่ม

คำสำคัญ: พืชหลังนา; ระบบการผลิตหอมแดง; ความต้องการการส่งเสริม; จังหวัดชัยภูมิ

ABSTRACT: The objectives of this study were to study 1) the basic information of shallot growers in Ban Kok subdistrict, Chaturat district, Chaiyaphum province 2) the shallot production system of farmers in Ban Kok subdistrict, and 3) the extension needs for shallot production of farmers in Ban Kok subdistrict. The data were collected by using an interview guide and in-depth interviews with 129 shallot growers in the 2022/23 production season. The data were analyzed by using descriptive statistic and content analysis. The results show that most farmers are women. Their average age is 58.58 years, and graduated from primary school. The main occupation is agriculture. The average number of family members was 3.94 people, with an average of 2.28 workers in the agricultural sector. The average of 14.5 years of experience in shallot cultivation. Farmers have an annual income of 360,881.40 baht. The average income from growing shallots is 94,658.14 baht, accounting for 26.23 percent of total income. In the

* Corresponding author: sukanl@kku.ac.th

Received: date; April 5, 2024 Revised: date; July 2, 2024

Accepted: date; July 23, 2024 Published: date; October 7, 2024

production of shallots, there are two seasons: the rainy season with an average yield of 1,700 kilograms per rai and the winter season with an average yield of 2,289 kilograms per rai. There are 2 ways to sell the shallot that is 1) dried bundle type which it can sell for 15 to 50 baht per kilogram, net income from this selling type is 34,787.34 to 39,118.68 baht per rai. 2) dried bundle and trimming type which can sell for 18 to 80 baht per kilogram, net income from this selling type is 42,455.49 to 78,747.68 baht per rai. Production problems are high cost of fertilizers, chemicals and biologicals. It is an increased cost for farmers. As a result, farmers need the government to support inputs or cheaper inputs' sources. Farmers also need knowledge in the use of fertilizers, chemicals and biological agents. Therefore, the ways for extension and development are educating farmers in planning on cultivation, reducing costs from chemical fertilizers and agents and processing the products for value adding, and enhancing farmers for online marketing and forming into groups.

Keywords: crop after rice; shallot production system; extension needs; Chaiyaphum Province

บทนำ

หอมแดง (*Allium ascalonicum* Linn.) เป็นพืชในวงศ์ Moryllidaceae เป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่มีการเพาะปลูกในประเทศไทยมาเป็นเวลานานและสามารถปลูกได้ตลอดปี เป็นพืชผักทางเศรษฐกิจที่โดดเด่นชนิดหนึ่งของประเทศไทย และเป็นสินค้าในตระกูลหอม กระเทียม ที่มีปริมาณการส่งออกมากที่สุด (อรรณ และ ศานิต, 2549) ข้อมูลการส่งออกปี 2564 แบ่งเป็นหอมแดงหัวสำหรับขยายพันธุ์ 24,462 บาท และหอมแดง อื่นๆ 5.1 พันล้านบาท โดยตลาดส่งออกสินค้าหอมแดงที่สำคัญของไทย 5 อันดับแรกได้แก่ มาเลเซีย (ร้อยละ 28.80) ศรีลังกา (ร้อยละ 27.72) สิงคโปร์ (ร้อยละ 17.21) เวียดนาม (ร้อยละ 7.70) และ เกาหลีใต้ (ร้อยละ 7.70) (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2565) พื้นที่การปลูกหอมแดงที่สำคัญของประเทศไทยอยู่ที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกหอมแดงมากที่สุด 10 อันดับแรกได้แก่ ศรีสะเกษ เชียงใหม่ พะเยา อุดรดิตถ์ เพชรบูรณ์ ลำพูน แม่ฮ่องสอน ยโสธร ชัยภูมิ และ บุรีรัมย์ ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ซึ่งหอมแดงเป็นพืชสมุนไพรที่มีประโยชน์หลายด้าน เช่น นำมาประกอบเป็นอาหาร เนื่องจากหอมแดงเมื่อโดนความร้อนจะมีรสหวานจึงนิยมนำมาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องเทศ นอกจากนี้หอมแดงยังเป็นสมุนไพรที่มีประโยชน์ในการรักษาโรค เช่น นำมาทำยาสมุนไพร ช่วยให้เจริญอาหาร ป้องกันการเกิดโรคหัวใจ และช่วยลดความดันโลหิต และบำรุงสมอง (จิรายุ และ ธนวรรณ, 2564) นอกจากนี้หอมแดงยังมีสารต้านอนุมูลอิสระที่เรียกว่า เควอซีทิน (quercetin) ที่ได้จากการสกัด และสามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของแบคทีเรีย ประสิต และเซลล์มะเร็งได้ (วรวิทย์ และณะ, 2558) แต่การปลูกหอมแดงมีอุปสรรคหลายด้านได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต เช่น ค่าไถเตรียมแปลงปลูก ค่าปุ๋ย ค่าสารเคมีหรือชีวภัณฑ์ในการกำจัดศัตรูพืช ค่าพันธุ์ เป็นต้น ปัญหาการเก็บรักษาผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว การขนส่ง ปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ และปัญหาโรคแมลง ซึ่งโรคและแมลงที่เป็นปัญหาในการการผลิตหอมได้แก่ โรคแอนแทรคโนส โรคหอมเลื้อย โรคหัวและรากเน่า โรคใบจุดสีม่วง โรคราสนิมและหนอนกระทู้หอม ซึ่งส่งผลให้ผลผลิตต่ำ หรือไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ (กรมวิชาการเกษตร, 2559)

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมา การทำความเข้าใจในระบบการผลิตหอมแดงเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับแนวทางการส่งเสริมและการพัฒนาการผลิตหอมแดงจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหอมแดงให้สูงขึ้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการผลิตหอมแดงและความต้องการการส่งเสริมการผลิตหอมแดงของเกษตรกรตำบลบ้านกอก อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากพื้นที่ตำบลบ้านกอกเป็นพื้นที่ผลิตหอมแดงที่มีชื่อเสียงและสำคัญที่สุดของจังหวัดชัยภูมิ โดยมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดในจังหวัดจำนวน 300 ไร่ ซึ่งในอนาคตจะพัฒนาสู่การเป็นสินค้าเกษตรมูลค่าสูงสำหรับจังหวัดชัยภูมิ

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงปี พ.ศ. 2565/66 ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านกอก อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 346 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตร (Yamane, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 93 ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 129 ราย ทำการสุ่มคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยสุ่มจากเกษตรกรที่ปลูกหอมแดงไม่น้อยกว่า 1 ปี และมีความเต็มใจในการให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดและปลายเปิดโดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกร ส่วนที่ 2 สภาพการผลิตหอมแดงและการจำหน่ายหอมแดงของเกษตรกร ส่วนที่ 3 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนการผลิต แหล่งที่มาของปัจจัยการผลิตหอมแดง ส่วนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตหอมแดง และส่วนที่ 5 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตหอมแดง ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความครอบคลุมของเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกตามประเด็นข้อมูล ดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) นำเสนอข้อมูลในลักษณะการบรรยาย 2) สภาพการผลิตหอมแดงและการจำหน่ายหอมแดงของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำข้อมูลมาเรียบเรียง หาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของกระบวนการต่างๆ พร้อมทั้งแสดงการไหลของผลผลิตในช่องทางต่างๆ และนำเสนอในลักษณะการบรรยาย 3) ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตหอมแดง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย เป็นเกณฑ์ในการแปลความหมายตามช่วงคะแนน ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34 ขึ้นไป คือ พบปัญหามาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67 - 2.33 คือ พบปัญหปานกลาง และค่าคะแนนเฉลี่ย 1 - 1.66 พบปัญหาน้อย และนำเสนอในลักษณะการบรรยาย และ 4) ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตหอมแดง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย เป็นเกณฑ์ในการแปลความหมายตามช่วงคะแนน ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34 ขึ้นไป คือ มีความต้องการการส่งเสริมมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67 - 2.33 มีความต้องการการส่งเสริมปานกลาง และ ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 - 1.66 มีความต้องการการส่งเสริมน้อย และนำเสนอในลักษณะการบรรยาย

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 68.99) มีอายุเฉลี่ย 58.58 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 60.47) ประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม (ร้อยละ 96.90) อาชีพรองคือ รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 77.52) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.94 คน เป็นแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 2.28 คน มีประสบการณ์ปลูกหอมแดงเฉลี่ย 14.5 ปี พื้นที่ปลูกหอมแดงเฉลี่ย 1.19 ไร่ ถิ่นครองที่ดินเฉลี่ย 41.05 ไร่ ประเภทเอกสารสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นโฉนด นส.4จ (ร้อยละ 96.15) มีรายได้ทั้งปีเฉลี่ย 360,881.40 บาท แบ่งเป็นรายได้ในภาคการเกษตรไม่รวมหอมแดงทั้งปีเฉลี่ย 226,976.75 บาท นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 39,246.51 บาท รายได้จากการปลูกหอมแดงทั้งปีเฉลี่ย 94,658.14 บาท คิดเฉลี่ยเป็นร้อยละ 26.23 ของรายได้ทั้งหมด เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 87.60 มีภาระหนี้สิน โดยกู้ยืมมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร้อยละ 65.49)

2. ระบบการผลิตหอมแดง ตำบลบ้านกอก อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

ระบบการผลิตหอมแดง อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต และกระบวนการเก็บเกี่ยวและจำหน่ายหอมแดง (Figure 1)

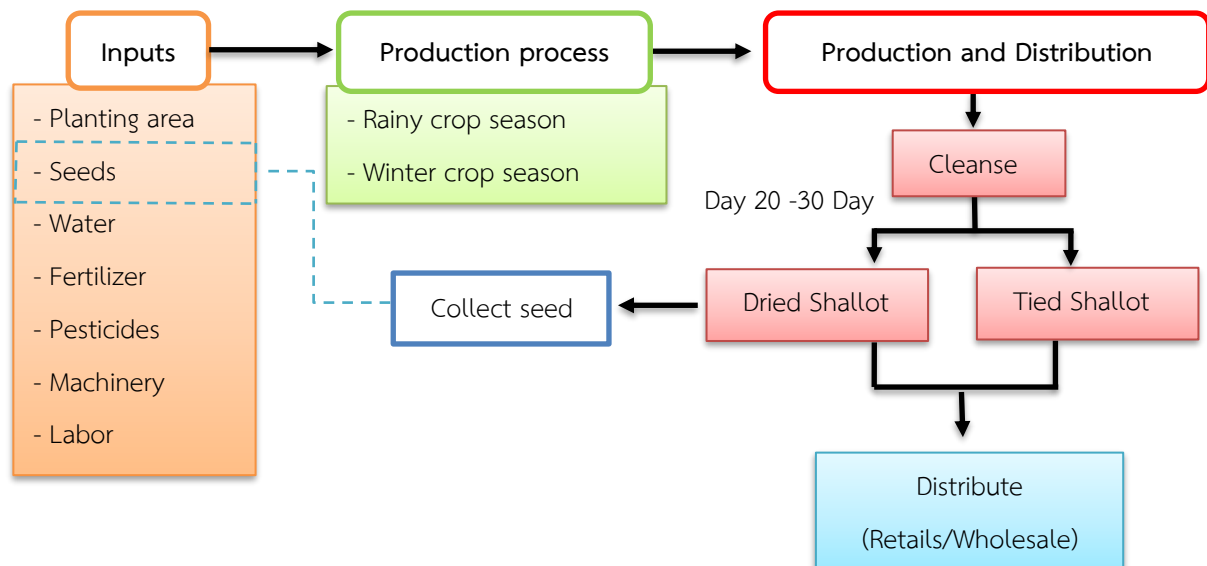

Figure 1 Shallot production System in Ban Kok Subdistrict, Chatturat District, Chaiyaphum Province

2.1 ปัจจัยการผลิตหอมแดงและแหล่งที่มา

ปัจจัยการผลิตหอมแดงและแหล่งที่มา ดังนี้ (Figure 2)

- 1) พื้นที่ปลูก พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกหอมแดงเฉลี่ย 1.19 ไร่ และปลูกหอมแดง 2 รอบต่อปี คือ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม (หอมฤดูฝน) และตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม (หอมฤดูหนาว) ลักษณะของพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน (ร้อยละ 86.05) ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย (ร้อยละ 68.99)
- 2) พันธุ์หอม พบว่า มีการปลูกในพื้นที่จำนวน 3 พันธุ์ ได้แก่ พันธุ์ขาว พันธุ์อินโด และพันธุ์พระราชทาน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ เก็บพันธุ์หอมแดงไว้เอง รองลงมาคือซื้อจากเพื่อนบ้าน
- 3) แหล่งน้ำและระบบการให้น้ำ พบว่า มีแหล่งน้ำจาก 2 แหล่งคือ น้ำใต้ดิน (บ่อบาดาล) และบ่อน้ำธรรมชาติ และทุกครัวเรือนมีระบบการให้น้ำแบบสายน้ำพุ่ง (ร้อยละ 100)
- 4) ปุ๋ย/วัสดุคลุมดิน พบว่า เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ย 2 รูปแบบ คือ ใช้รองพื้นก่อนปลูก (ร้อยละ 86.8) โดยใช้ปุ๋ยมูลไก่อัดเม็ด (ร้อยละ 59.82) มีแหล่งที่มาคือ ร้านค้าจำหน่ายภายในอำเภอจตุรัส รองลงมาคือ ได้รับฟรีจากสำนักงานเกษตรอำเภอจตุรัส และใช้ปุ๋ยระหว่างรอบการผลิต (ร้อยละ 98.41) โดยใช้ปุ๋ยเคมี (ร้อยละ 100) มีแหล่งที่มาคือ ร้านค้าจำหน่ายภายในอำเภอจตุรัส รองลงมาคือ ร้านค้านอกอำเภอ และการใช้วัสดุคลุมดินคือ ฟางข้าว (ร้อยละ 100)
- 5) สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช พบว่า เกษตรกรมีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช 2 ชนิด ได้แก่ (1) การใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืช พบว่า เกษตรกรร้อยละ 91.47 ใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืช โดยแหล่งที่มาคือ ร้านค้าในอำเภอจตุรัส (2) การใช้สารป้องกันกำจัดหนอน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 51.94 ใช้สารป้องกันกำจัดหนอน โดยแหล่งที่มาคือ ร้านค้าในอำเภอจตุรัส รองลงมาคือ ได้รับฟรีจากสำนักงานเกษตรอำเภอจตุรัส
- 6) เครื่องจักรกล พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้บริการจ้างรถไถจากคนในหมู่บ้านสำหรับไถเตรียมดิน (ร้อยละ 82.95) เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องจักรเป็นของตนเอง มีเพียงเกษตรกรร้อยละ 4.65 เท่านั้นที่มีเครื่องจักรกลในครัวเรือน
- 7) แรงงาน เกษตรกรใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก (ร้อยละ 100) แต่ยังคงจำเป็นต้องมีการจ้างแรงงานเพิ่มเติมเพื่อให้ทันต่อรอบการผลิตและไม่เกิดความเสียหายกับผลผลิต โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96.90) มีการจ้างแรงงานเพิ่มเติมในช่วงการปลูก การกำจัดศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยว

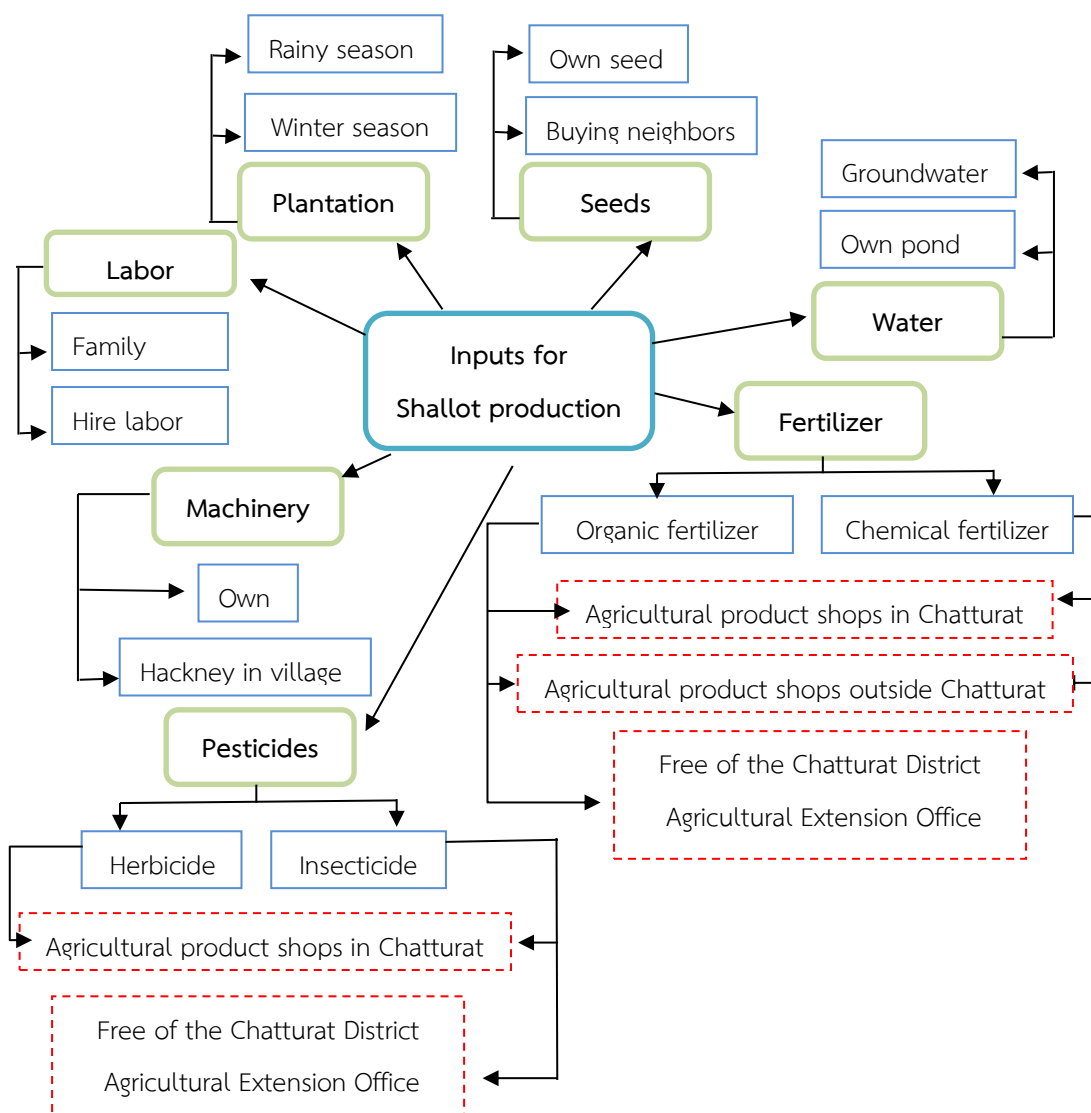

Figure 2 Inputs and sources of inputs for shallot production in Ban Kok Subdistrict, Chatturat District, Chaiyaphum Province

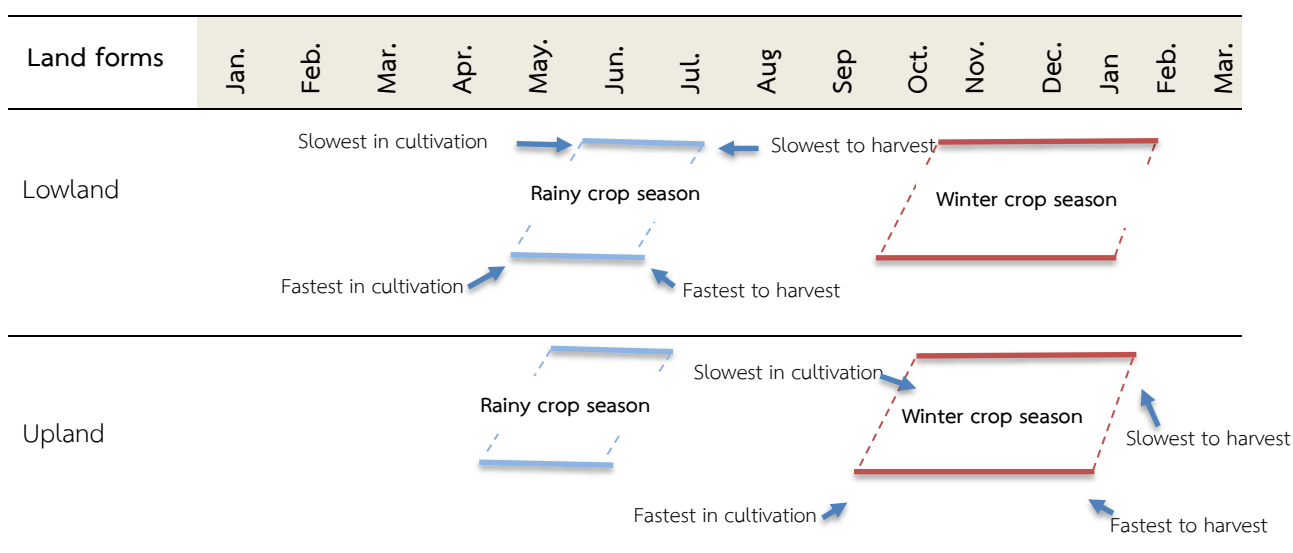
2.2 กระบวนการผลิตหอมแดง

ปฏิทินการผลิตหอมแดงของตำบลบ้านกอก อำเภอจัตุรัส (Figure 3) แบ่งตามลักษณะของพื้นที่ปลูกได้ 2 ประเภทคือ พื้นที่ดอน และพื้นที่ราบ กิจกรรมการเกษตรประกอบด้วย การปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และหอมแดง ซึ่งหอมแดงในฤดูฝน จะปลูกในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน เริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตตั้งแต่ปลายเดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนกรกฎาคม และหอมแดงในฤดูหนาว จะปลูกในช่วงเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนพฤศจิกายน เริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์

การปลูกหอมแดงทั้ง 2 ฤดู จะใช้เวลาไม่เท่ากัน โดยการปลูกหอมแดงในฤดูฝนใช้เวลา 45 – 60 วัน และในฤดูหนาว 90 – 100 วัน แต่มีกระบวนการปลูกที่เหมือนกันคือ (1) การเตรียมดิน พบว่า เกษตรกรมีการไถเตรียมดินทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่ การไถตะ เพื่อตากดินใช้เวลา 5 - 7 วัน จากนั้นทำการไถพรวนเพื่อให้ดินมีความร่วนซุย และไถยกร่องเพื่อให้มีร่องระบายน้ำภายในแปลงปลูก (2) การร่อนพื้นก่อนปลูก มีการใช้ปุ๋ยรองพื้นอยู่ 2 ชนิด คือ ปุ๋ยอินทรีย์ได้แก่ ปุ๋ยมูลไก่อดเม็ด และปุ๋ยเคมี สูตรที่ใช้คือ 15-15-15 และ 16-8-8 (3) ระยะปลูกในแปลงที่ทำการยกร่องมีขนาดแปลงกว้าง 1 - 1.5 เมตร และความกว้างระหว่างร่อง 0.5 - 0.6 เมตร เพื่อให้สะดวกต่อการปฏิบัติงาน ระยะปลูกระหว่างต้นและระหว่างแถวในฤดูฝน ปลูกที่ระยะประมาณ 10 - 15 เซนติเมตร และในฤดูหนาวปลูกที่ระยะ

ประมาณ 15 - 20 เซนติเมตร เนื่องจากหอมในฤดูหนาวมีการเติบโตได้ดีกว่าจึงจำเป็นต้องปลูกให้มีระยะที่ห่างกว่าในฤดูฝน (4) วัสดุคลุมดิน เกษตรกรมีการใช้ฟางข้าวเป็นวัสดุคลุมดินเพื่อรักษาความชื้นของหน้าดินเนื่องจากหอมแดงมีระบบรากที่สั้น สอดคล้องกับ พรสวรรค์ (2557) กล่าวว่า เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในอำเภอนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่มีการตากดิน 1-10 วัน ก่อนการปลูกหอมแดง และใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยคอกเพื่อใช้ในการปรับปรุงดิน และส่วนใหญ่เกษตรกรปลูกหอมแดงที่ระยะต้น 15 เซนติเมตรและระยะแถว 20 เซนติเมตร (5) การใส่ปุ๋ย เกษตรกรจะใส่ปุ๋ยเมื่อหอมแดงงอกได้ 2 - 3 สัปดาห์ โดยใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ในอัตราประมาณ 25 - 30 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อหอมแดงอายุ 5 - 6 สัปดาห์ ใส่ปุ๋ยสูตร 13-13-21 หรือ 13-10-21 ในอัตราประมาณ 40 - 50 กิโลกรัมต่อไร่ และเมื่อหอมแดงอายุมากกว่า 7 สัปดาห์ใส่ปุ๋ย 15-5-30 หรือ 0-0-60 ฉีดพ่นทุกๆ 7 - 15 วัน และ (5) การให้น้ำ พบว่า เกษตรกรให้น้ำทุกวัน ในช่วง 1 สัปดาห์แรกเพื่อช่วยให้หอมแดงงอกได้เร็วขึ้น หลังจากนั้นจะให้น้ำวันเว้น 2 - 3 วัน ถ้าในช่วงฤดูฝนเมื่อฝนตกเกษตรกรจะนิยมให้น้ำหลังฝนตกเพื่อล้างใบ ลดโอกาสในการเกิดโรคที่มาจากน้ำฝน และก่อนการเก็บเกี่ยว 10 - 20 วัน จะหยุดให้น้ำ

Figure 3 Production calendar of shallot in Ban Kok Subdistrict, Chatturat District, Chaiyaphum Province

2.3 ผลผลิตและการจำหน่าย

จากการศึกษา ในปี 2565/66 พบว่ามีพื้นที่ปลูกหอมแดงรวม 148 ไร่ แบ่งการปลูกเป็น 2 ฤดู คือ (1) ฤดูฝน ปริมาณผลผลิตหอมแดงในฤดูฝน มีจำนวนทั้งหมด 261,945 กิโลกรัม ผลผลิตเฉลี่ย 1,700 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถแบ่งการกระจายผลผลิตได้ 3 รูปแบบ คือ เก็บไว้ทำพันธุ์ร้อยละ 20.77 เก็บไว้บริโภคร้อยละ 7.80 และจำหน่ายร้อยละ 71.43 โดยมีรูปแบบการจำหน่าย 2 รูปแบบ คือ จำหน่ายแบบขายปลีกร้อยละ 6.72 และจำหน่ายแบบขายส่งร้อยละ 64.71 (2) ฤดูหนาว ปริมาณผลผลิตหอมแดงทั้งหมด 352,535 กิโลกรัม ผลผลิตเฉลี่ย 2,289 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถแบ่งการกระจายผลผลิตได้ 3 รูปแบบ คือ เก็บไว้ทำพันธุ์ร้อยละ 17.73 เก็บไว้บริโภคร้อยละ 6.05 และจำหน่ายร้อยละ 76.22 โดยมีรูปแบบการจำหน่าย 2 รูปแบบคือ จำหน่ายแบบขายส่งร้อยละ 71.17 และจำหน่ายแบบขายปลีกร้อยละ 5.05 (Figure 4)

ผลผลิตทั้ง 2 ฤดู มีรูปแบบการจำหน่ายดังนี้ 1) แบบมัดตากแห้ง โดยมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิต ดังนี้ (1) จำหน่ายแบบขายปลีก ในราคา 15 - 30 บาทต่อกิโลกรัม โดยเกษตรกรจำหน่ายด้วยตนเองที่บ้านของตนเอง หรือผ่านหน้าร้านในพื้นที่ต่างๆ ได้แก่ ตลาดบ้านกอก ตลาดหนองบัวใหญ่ แหล่งท่องเที่ยวทุ่งบัวแดง ในพื้นที่อำเภอจตุรัส และตลาดเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และ (2) จำหน่ายแบบขายส่ง ในราคา 15 - 50 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีคนมารับซื้อที่บ้าน ได้แก่ ผู้รับซื้อจากจังหวัดศรีสะเกษ พ่อค้าสัญจร และผู้รับซื้อรายใหญ่ในพื้นที่ สอดคล้องกับ ยุพิน (2559) กล่าวว่าพ่อค้าที่รับซื้อผลผลิต

หอมแดงในตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นพ่อค้าท้องถิ่น โดยเกษตรกรจำหน่ายหอมแดง ณ สวนของตนเองซึ่งผู้กำหนดราคาซื้อขายผลผลิตหอมแดงเป็นพ่อค้า และยังกล่าวอีกว่าสาเหตุที่เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางเพราะ สะดวกสบาย ไม่มีเวลาจำหน่ายเอง และไม่รู้จักช่องทางการติดต่อ 2) แบบตากแห้งมัดจุดตัดแต่ง สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับหอมแดงได้มากขึ้น แต่จะมีขั้นตอนการมัดจุดก่อนขั้วยากต้องอาศัยความชำนาญ โดยมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิต ดังนี้ (1) จำหน่ายแบบปลีก ในราคา 20 – 75 บาทต่อกิโลกรัม โดยเกษตรกรจำหน่ายด้วยตนเองที่บ้านของตนเอง หรือผ่านหน้าร้านในพื้นที่ต่างๆ ได้แก่ ตลาดบ้านกอก ตลาดหนองบัวใหญ่ แหล่งท่องเที่ยวทุ่งบัวแดง ในพื้นที่อำเภोजัตร์ส และตลาดเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และขายในรูปแบบออนไลน์ คือ เฟซบุ๊ก (Facebook), ไลน์ (Line) และ (2) จำหน่ายแบบส่ง ในราคา 18 – 80 บาทต่อกิโลกรัม โดยเกษตรกรนำไปจำหน่ายให้ผู้รับซื้อผลผลิตรายใหญ่ในพื้นที่ และสาเหตุที่ราคาจำหน่ายผลผลิตหอมแดง ในการจำหน่ายแบบส่งมีราคาสูงกว่าราคาจำหน่ายแบบปลีกด้วยตนเอง เนื่องจากในช่วงต้นฤดูของการเก็บเกี่ยวผลผลิต ผลผลิตหอมแดงมีปริมาณน้อยแต่มีความต้องการสูง จึงทำให้มีราคาการรับซื้อผลผลิตหอมแดงที่สูงจากผู้รับซื้อ แต่เป็นเพียงระยะเวลาสั้นๆเท่านั้น

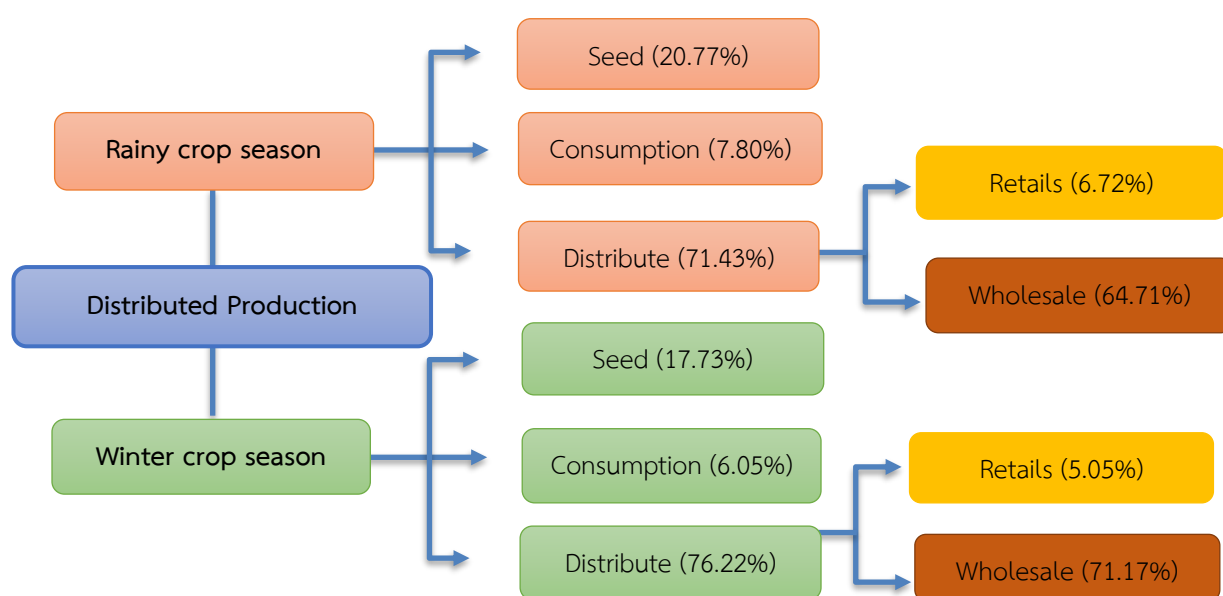

Figure 4 Distribution of shallot production in Ban Kok Subdistrict, Chatturat District, Chaiyaphum Province

2.4 ปัญหาและอุปสรรคการผลิตหอมแดง อำเภोजัตร์ส จังหวัดชัยภูมิ

แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการผลิต จาก Table 1 พบว่า ปัญหาที่เกษตรกรพบ 6 ประเด็น คือ การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ การป้องกันและกำจัดโรคและแมลง การใช้ปุ๋ย/สารเคมี/สารชีวภัณฑ์ การวางแผนการผลิตหอมแดง มาตรฐานสินค้า และองค์ความรู้ในการผลิตหอมแดง โดยมี 3 ประเด็นที่พบว่าเป็นปัญหาในระดับมากเรียงตามลำดับ โดยลำดับที่ 1 คือ ปัญหาปุ๋ย/สารเคมี/สารชีวภัณฑ์ที่มีราคาสูง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.82 ± 0.39) ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น เกษตรกรควรวางแผนการใช้ปุ๋ย สารเคมี และสารชีวภัณฑ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของพืช และหากเกษตรกรมีการรวมกลุ่มซื้อปัจจัยเหล่านี้โดยการสั่งซื้อแบบไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางจะสามารถช่วยลดต้นทุนได้ ลำดับที่ 2 คือปัญหาการขาดมาตรฐานสินค้า (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.73 ± 0.46) หากเกษตรกรได้รับมาตรฐานสินค้าทางการเกษตรจะมีช่องทางการจำหน่ายมากขึ้นสำหรับกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (2565) กล่าวว่า การมีมาตรฐานสินค้าเกษตรจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคได้ และในขณะเดียวกันการได้รับ

มาตรฐานสินค้าจะเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในการส่งออกสินค้าได้ และลำดับที่ 3 คือปัญหาการป้องกันและกำจัดโรคและแมลง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.55 ± 0.63) เมื่อมีการระบาดของโรค/แมลง เกษตรกรจะเลือกใช้สารเคมีเป็นลำดับแรกซึ่งบางครั้งเป็นการใช้สารเกินความจำเป็น เพราะฉะนั้นการเลือกวิธีการกำจัดโรคและแมลงจึงเป็นสิ่งสำคัญ เกษตรกรควรศึกษาวิธีการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน โดยสามารถศึกษาด้วยตนเองผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ (Youtube) หรือติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร

Table 1 Problems and obstacles on shallot production

Problems and obstacles	Mean	S.D.	Level of problems and obstacles*
Selection of seeds	1.88	0.68	Moderate
The prevention and elimination of diseases and insects	2.55	0.63	High
Fertilizer utilization/ chemicals/ Use the biologics	2.82	0.39	High
Production planning	1.72	0.87	Moderate
Product standard	2.73	0.46	High
Knowledge of shallot production	1.69	0.86	Moderate

*Remarks: ≥ 2.34 =High, 1.67 - 2.33 =Moderate, 1 - 1.66 =Low

2) ด้านการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร จาก **Table 2** พบว่า ปัญหาที่เกษตรกรพบมี 2 ประเด็น คือ การแปรรูปมีต้นทุนสูง ขายได้กำไรน้อย และสินค้ายังไม่มีที่น่าสนใจต่อผู้บริโภคหอมแดง โดยมี 1 ประเด็นที่พบว่าเป็นปัญหาในระดับมากคือ การแปรรูปมีต้นทุนสูง ขายได้กำไรน้อย สอดคล้องกับ จีระนันท์ และคณะ (2561ก) พบว่า ปัญหาที่มีความสำคัญมากที่สุดของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในเขตพื้นที่อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ คือ เกษตรกรไม่มีการแปรรูปผลผลิตหอมแดง เนื่องจากการแปรรูปมีต้นทุนสูงและเกษตรกรขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูป ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีปัญหาค่อนข้างมากในด้านการแปรรูปหากต้องการแก้ไขปัญหานี้ควรจัดอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิตหอมแดง จากหน่วยงานที่มีความชำนาญด้านการแปรรูปสินค้า

Table 2 Problems and obstacles on processing and value adding

Problems and obstacles	Mean	S.D.	Level of problems and obstacles*
Processing costs a lot of money, sells for a low profit	2.48	0.49	High
Product is not Interesting	2.21	0.73	Moderate

*Remarks: ≥ 2.34 =High, 1.67 - 2.33 =Moderate, 1 - 1.66 =Low

3) ด้านการตลาด จาก **Table 3** พบว่า ปัญหาที่เกษตรกรพบมี 2 ประเด็น คือ ช่องทางการจำหน่าย และพ่อค้าคนกลาง กดราคาโดยทั้ง 2 ประเด็นพบว่าเป็นปัญหาในระดับมาก โดยปัญหาพ่อค้าคนกลางกดราคา จะพบเฉพาะในฤดูหนาวในช่วงที่ผลผลิตหอมแดงตากแห้งพร้อมจำหน่าย (ปลายเดือนมกราคม - เดือนกุมภาพันธ์) จะเป็นช่วงที่ผลผลิตมีปริมาณมาก สอดคล้องกับน้ำผึ้ง (2564) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในกรณีศึกษาบ้านยางชุมน้อย หมู่ที่ 1 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ มีปัญหาด้านราคาผลผลิตหอมแดงตกต่ำในช่วงที่ผลผลิตมีปริมาณมาก พ่อค้าคนกลางจะกดราคารับซื้อหอมแดงเนื่องจากมีตัวเลือกในการรับซื้อที่มากขึ้น

เช่นเดียวกันกับ จีระนันท์ และคณะ (2561) พบว่า เกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอชุมพวงน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้ ราคาผลผลิตถูกกำหนดโดยผู้รับซื้อคนกลาง แต่หากเกษตรกรรับซื้อต่ำเกินไป เกษตรกรจะติดต่อสอบถามหาข้อมูลราคาจากผู้รับซื้อรายอื่นเพื่อเพิ่มทางเลือกในการตัดสินใจจำหน่าย ดังนั้นวิธีการที่สามารถช่วยลดผลกระทบจากการกดราคาผลผลิตจากพ่อค้าคนกลางคือ เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มกันจำหน่ายและกำหนดราคาหอมแดงให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

Table 3 Problems and obstacles on marketing

Problems and obstacles	Mean	S.D.	Level of problems and obstacles*
Distribution channels	2.84	0.39	High
Lower the price	3	0	High

*Remarks: ≥ 2.34 =High, 1.67 - 2.33 =Moderate, 1 - 1.66 =Low

4) การบริหารจัดการ จาก **Table 4** พบว่า ปัญหาที่เกษตรกรพบมี 2 ประเด็น คือ ขาดการจัดทำบัญชีครัวเรือน และขาดการบริหารจัดการกลุ่ม โดยทั้ง 2 ประเด็นพบว่าเป็นปัญหาในระดับมาก โดยขาดการจัดทำบัญชีครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรเป็นเกษตรกรสูงวัยและบางรายไม่สามารถอ่านหรือเขียนหนังสือได้ วิธีการแก้ปัญหาคือ ให้บุตรหลานเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบัญชีครัวเรือน และปัญหาขาดการบริหารจัดการกลุ่ม เนื่องจากเกษตรกรเป็นเกษตรกรรายเดียวทำให้ขาดทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม หากเกษตรกรมีการรวมกลุ่มจะสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ เพราะเป็นการแบ่งปันทรัพยากรต่างๆ ทำให้เกิดทักษะการบริหารจัดการรวมถึง เป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองและความร่วมมือกัน ซึ่งกลุ่มมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ปัญหาาร่วมกัน (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2564)

Table 4 Problems and obstacles on management

Problems and obstacles	Mean	S.D.	Level of problems and obstacles*
Household accounting	2.60	0.82	High
Group management for bargaining	2.51	0.56	High

*Remarks: ≥ 2.34 =High, 1.67 - 2.33 =Moderate, 1 - 1.66 =Low

2.5 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตหอมแดง อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

แบ่งความต้องการการส่งเสริมการผลิตหอมแดงออกเป็น 4 ด้าน พบว่า

1) ด้านการผลิต จาก **Table 5** พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการผลิตหอมแดง 6 ประเด็น คือ (1) การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ (2) วิธีป้องกันและกำจัดโรคและแมลง (3) การใช้ปุ๋ย/สารเคมี/สารชีวภัณฑ์ (4) การวางแผนการผลิตหอมแดง (5) มาตรฐานสินค้า และ (6) องค์ความรู้ในการผลิตหอมแดง โดยมี 4 ประเด็นที่พบว่าความต้องการส่งเสริมในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ การใช้ปุ๋ย/สารเคมี/สารชีวภัณฑ์ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.89 ± 0.31) เกษตรกรต้องการการสนับสนุนปัจจัยเหล่านี้หรือได้มาในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด รวมทั้งองค์ความรู้ในการใช้ด้วย ต่อมาคือการป้องกันและกำจัดโรคและแมลง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.80 ± 0.42) และการวางแผนการผลิต (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.67 ± 0.57) หากมีการวางแผนการผลิตที่ดีอาจส่งผลกับราคาหอมแดงที่สูงขึ้นได้ และการขอมาตรฐานสินค้าเกษตร เพื่อเพิ่มโอกาสในการจำหน่าย

Table 5 Extension needs on shallot production

Extension needs	Mean	S.D.	Level of Extension needs*
Selection of seeds	1.91	0.70	Moderate
The prevention and elimination of diseases and insects	2.80	0.42	High
Fertilizer utilization/ chemicals/ Use the biologics	2.89	0.31	High
Production planning	2.67	0.57	High
Product standard	2.65	0.54	High
Knowledge of shallot production	2.12	0.68	Moderate

*Remarks: ≥ 2.34 =High, 1.67-2.33=Moderate, 1-1.66=Low

2) ด้านการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร **Table 6** พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมอยู่ 2 ประเด็น คือ การเพิ่มมูลค่าสินค้าและบรรจุภัณฑ์ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.30 ± 0.54) และการแปรรูปหอมแดง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 ± 0.60) โดยมีความต้องการส่งเสริมในระดับปานกลาง

Table 6 Extension needs on processing and value adding

Extension needs	Mean	S.D.	Level of Extension needs*
Value adding to products and packaging	2.30	0.54	Moderate
Processing of shallot	1.81	0.60	Moderate

*Remarks: ≥ 2.34 =High, 1.67-2.33=Moderate, 1-1.66=Low

3) ด้านการตลาด **Table 7** พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมอยู่ 2 ประเด็น คือ การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.84 ± 0.39) และเทคนิคการขายและการตลาด (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.23 ± 0.87) โดยเกษตรกรต้องการมีทางเลือกในการจำหน่ายเพื่อลดปัญหาการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง และลดโอกาสในการสูญเสียผลผลิตหอมแดงจากการเน่าและการงอกหากเก็บไว้นานเกินไป

Table 7 Extension needs on marketing

Extension needs	Mean	S.D.	Level of Extension needs*
Increase in distribution channels	2.84	0.39	High
Sales and marketing techniques	2.23	0.87	Moderate

*Remarks: ≥ 2.34 =High, 1.67-2.33=Moderate, 1-1.66=Low

4) การบริหารจัดการ **Table 8** พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมอยู่ 3 ประเด็น คือ การบริหารจัดการกลุ่มเพื่อการต่อรองตลาด (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.69 ± 0.56) การจัดการต้นทุน – กำไรการผลิต (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.38 ± 0.82) และการจัดทำบัญชีครัวเรือน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.36 ± 0.82) ถึงแม้ในพื้นที่จะมีกลุ่มแปลงใหญ่หอมแดงอยู่แล้วแต่เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ เกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตเป็นรายเดี่ยวจึงขาดอำนาจในการต่อรองราคา เกษตรกรต้องการการรวมกลุ่มจำหน่ายเพื่อต่อรองราคาขาย

Table 8 Extension needs on management

Extension needs	Mean	S.D.	Level of Extension needs*
Cost – profit management	2.38	0.82	High
Household accounting	2.36	0.82	High
Group management for bargaining	2.69	0.56	High

*Remarks: ≥ 2.34 =High, 1.67-2.33=Moderate, 1-1.66=Low

สรุปและข้อเสนอแนะ

ระบบการผลิตหอมแดงในตำบลบ้านกอก อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ มีการผลิต 2 ฤดู ได้แก่ ฤดูฝน เกษตรกรใช้พื้นที่ผลิตเฉลี่ย 1.19 ไร่/ครัวเรือน มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 14,414.32 บาท คิดเป็นผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ (แบบมัดตากแห้ง) 37,512.04 บาท และผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ (แบบมัดจุกตัดแต่ง) 77,139.04 บาท และฤดูหนาว มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 15,021.30 บาท คิดเป็นผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ (แบบมัดตากแห้ง) 33,180.70 บาท และผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ (แบบมัดจุกตัดแต่ง) 40,848.85 บาท จากข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงตลอดทั้งระบบการผลิต ปัญหาอุปสรรค และความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกร สามารถเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการผลิตหอมแดง ตำบลบ้านกอก อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ได้ดังนี้

1) ด้านการผลิต

(1) การวางแผนการผลิตหอมแดง โดยการจัดเวทีเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในตำบลบ้านกอก เพื่อให้เห็นความสำคัญของการวางแผนการผลิตและร่วมกันจัดทำแผนการผลิตหอมแดงในพื้นที่ตำบลบ้านกอก

(2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์หอมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่และความต้องการของตลาด เช่น ดิน อากาศ และอุณหภูมิ สามารถให้ผลผลิตสูง และนำเสนอข้อมูลให้เกษตรกรเพื่อเป็นทางเลือกในการปลูกหอมแดง ลดปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี

(3) ส่งเสริมเกษตรกรผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน เช่น มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและเพิ่มช่องทางการตลาด และเพื่อความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค

(4) ส่งเสริมการจัดทำแผนการจัดการโรคและแมลงที่เคยเกิดในพื้นที่ โดยจัดบันทึกช่วงเวลาและสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดการระบาดของโรคและแมลงไว้ เพื่อช่วยในการวิเคราะห์และทำนายการระบาดในอนาคต ทำให้สามารถเตรียมความพร้อมและวางแผนการจัดการล่วงหน้าได้

(5) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อซื้อ ปุ๋ย/สารเคมี/สารชีวภัณฑ์ โดยการสั่งซื้อในปริมาณที่มากในคราวเดียวและสั่งซื้อโดยตรงจากผู้ผลิตแบบไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

2) ด้านการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

(1) จัดอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิตหอมแดงให้มีความหลากหลาย สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆจากหอมแดง เช่น การทำข้าวเกรียบหอมแดง หอมแดงอบแห้ง ผงปรุงรสหอมแดง รวมไปถึงเทคนิคการตลาดที่ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจ เช่น การสร้างแบรนด์ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและน่าสนใจเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้า

3) ด้านการตลาด

(1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (ตลาด อ.ต.ก.) สำนักงานพาณิชย์ พัฒนาชุมชน แนะนำวิธีการจำหน่ายผลผลิตผ่านเว็บไซต์ และเพิ่มช่องทางการตลาดโดยการจำหน่ายผ่านแอปพลิเคชัน (Application) เช่น ลาซาด้า (Lazada) ช้อปปี้ (Shopee)

(2) สำนักงานเกษตรอำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายหอมแดง สร้างจุดรับซื้อเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับซื้อ กำหนดมาตรฐานราคาเดียวกัน เพื่อลดปัญหาการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

4) การบริหารจัดการ

(1) สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่ม เช่น วิสาหกิจชุมชน แปลงใหญ่ สหกรณ์ เพื่อสร้างกลไกการเก็บรักษาสินค้าในคลังสินค้าเพื่อให้พร้อมสำหรับการจำหน่าย รวมถึงสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ (Partner) และเครือข่ายผู้จัดหาสินค้า (supplier) จะช่วยให้การผลิตและจำหน่ายหอมแดงเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง

(2) ส่งเสริมเกษตรกรเรื่องการวางแผนการผลิตเพื่อการจัดการต้นทุนการผลิตและเพิ่มกำไรในการผลิต เช่น ผลิตหอมแดงให้ได้ผลผลิตในช่วงที่ตลาดมีความต้องการสูง เปลี่ยนการผลิตหอมแดงเป็นแบบอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ รวมทั้งสามารถยกระดับสินค้าสู่มาตรฐานอินทรีย์ทำให้จำหน่ายได้ราคาสูงขึ้นและมีกำไรมากขึ้น

(3) ส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือน โดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยแทนการจดบันทึก คือ จัดทำบัญชีครัวเรือนผ่านแอปพลิเคชัน (Application) ในโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile phone)

คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ กรมส่งเสริมการเกษตรและสาขาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ภายใต้การร่วมมือทางวิชาการ ว่าด้วยการพัฒนาวิชาการ ด้านการเรียนการสอน การวิจัย และการส่งเสริมการเกษตร ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมในสาขาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงตำบลบ้านกอก อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลการวิจัยจนสำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. 2565. สินค้าหอมแดง. แหล่งข้อมูล : <https://api.dtn.go.th/files/v3/623d4947-ef4140b7a16aca65/download>. ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2565.

กรมวิชาการเกษตร. 2559. โรคพืชวงศ์หอมกระเทียม. แหล่งข้อมูล : http://microorganism.expertdoa.com-/microorganism_disease_16.php. ค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565.

กรมส่งเสริมสหกรณ์. 2564. การจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management) เรื่องการสร้างกระบวนการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วม. แหล่งข้อมูล : https://km.cpd.go.th/pdf-bin/pdf_3552725588.pdf. ค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2566.

จิรายุ สมูภา และธนวรรณ สมูภา. 2564. การพัฒนาชาสมุนไพรหอมแดงเพื่อสุขภาพที่มีฤทธิ์การต้านอนุมูลอิสระ. วารสารเทคโนโลยีการอาหาร มหาวิทยาลัยสยาม. 16: 148 – 159.

จีระนันท์ วงศ์ทัญญู, กนกกาญจน์ จิรศิริเลิศ และณัฏฐพัชร วนิชย์กุล. 2561ก. การผลิตและต้นทุนการผลิตหอมแดงในเขตพื้นที่อำเภอขามเฒ่า จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารการเกษตรราชภัฏ. 17: 69 – 76.

- น้ำผึ้ง ทาค่อง. 2564. การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงภายใต้มนทัศน์ภูมิศาสตร์การเกษตร: กรณีศึกษานานยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ. 14: 95 – 109.
- พรสวรรค์ นิลสนธิ. 2557. การผลิตหอมแดงและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในอำเภอนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ ปริญญาเกษตรศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- ยุพิน เกื่อนศรี. 2559. การพัฒนาเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาดหอมแดง ของเกษตรกรในตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารการพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร. 18: 86 – 102.
- วรุฒิ สมศักดิ์, สุกัญญา ขาซโย, สมเดช ศรีชัยรัตนกุล และชัยรัตน์ อุทัยพิบูลย์. 2558. ฤทธิ์ของสารสกัดหอมแดงต่อความเสียหายของตับและไตจากการติดเชื้อมาลาเรีย *Plasmodium berghei* ในหนูทดลอง. น. 819 – 830. ใน: ประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 26 มิถุนายน 2558. หาดใหญ่, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2565. มาตรฐานสินค้าเกษตร. แหล่งข้อมูล: <https://www.acfs.go.th/#/-attachfile-multi2/standard-act>. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2564. หอมแดง: พื้นที่เพาะปลูกหอมแดง ปี2545-2564. แหล่งข้อมูล: <https://www.oae.go.th>. ค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2565.
- อรรพรรณ บุตรโส และศานิต แก้วเอี่ยม. 2549. การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกหอมแดง โดยวิธีกำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมีและสารชีวภาพในจังหวัดศรีสะเกษ ปีการผลิต 2546/2547. วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 13: 24 – 40.